

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ

БІРТҰТАС ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ

Астана, 2023

4	Кіріспе	27	Программа целостного воспитания
6	Тәрбиедегі сын-тегеуріндер	30	Введение
8	Тәрбие парадигмасы. Тәрбиенің мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтиже	32	Основы воспитания
10	Тәрбие құндылықтары	34	Парадигма воспитания. Цель, задачи и ожидаемые результаты воспитания
14	Тәрбиенің үздіксіздігі	36	Ценности воспитания
19	Тәрбиені жүзеге асыру тетіктері	40	Непрерывность воспитания
20	Сынып сағаттары мен әлеуметтік тәжірибелер, жобалар	45	Пути реализации воспитания (механизмы)
22	Тәрбие тұғыры	46	Классные часы и социальные проекты/опыты
24	Нысаналы индикаторлар	48	Основы воспитания
		50	Целевые индикаторы

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың «Әділетті Қазақстан – Адал азамат» атты екінші отырысында сөйлеген сөзінен үзінді

...Біз **ұлттық бірегейлігімізді** нығайтуымыз қажет. Ұлтымыздың бірегейлігі бұл – оның табысты болуы деген сөз.

Адал азаматқа тән қасиеттер әрбір жастың бойынан табылуы керек. Ұлттың жаңа болмысы білім, ғылым және мәдениет саласын дамыту арқылы қалыптасады. Осы үш бағытты рухани даму саласындағы жұмыстың мызғымас үштағаны деуге болады.

Біз ұрпақ тәрбиесіне баса мән беріп, жастарды жақсылыққа жетелеуіміз керек.

Мемлекеттің ең басты байлығы – адам, яғни азаматтар. Әрбір ата-ана саналы ұрпақ өсіруге баса мән беруге тиіс.

Сол сияқты мектеп те – білімнің ғана емес, тәлім-тәрбиенің ордасы. Баланың бойына біліммен қатар адамгершілік құндылықтарды сіңіру – ұстаздың міндеті. Осыған орай балабақшадағы және мектептегі тәрбие ісіне бәріміз қоғам болып мән беруіміз керек, сондай-ақ белсене атсалысуымыз қажет.

Балалар арасында жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды дәріптеген абзал. Оқушылар мектеп бітіргенде, ең алдымен, адал азамат болып шығуы керек.

Отаншылдық бұл – шынайы патриоттық сезім. Тұратын үйінді, аулаңды, қалаңды таза ұстау, қоғамдық орындарды бүлдірмеу, ұқыпты болу, яғни әр жерге қоқыс лақтырмау, түкірмеу деген сөз. Отанын шын сүйетін адам оның табиғатын қорғайды, әр гүліне, әр ағашына жанашырлықпен қарайды, бір сөзбен айтқанда, нағыз патриот екенін нақты іс-әрекетімен көрсетеді.

Мен еріктілер туралы үнемі айтып жүрмін. Себебі еріктілер – ең алдымен, патриот жандар. Біз бүкіл қоғам болып еріктілерді қолдауымыз керек, олардың еңбегін бағалап, марапаттап отыру қажет.

Сонымен бірге балаларға экологиялық тәрбие беру маңызды. Оларды табиғатқа жанашырлықпен қарауға үйреткен жөн. Мәдени мұраларымызды танып-білуге, қорғауға дағдыландыру керек.

Оқушылар театрға, мұражайға және тарихи орындарға жиі барып, рухани жағынан дамуы қажет. Мен ұрпақты еңбекқорлыққа, бизнес жүргізу шеберлігіне баулу мәселесі жөнінде үнемі айтып жүрмін. Ел болып қарапайым еңбек адамын қадірлей білуіміз қажет. Қажетсіз мамандық болмайды, біліксіз маман болады. Ерінбей еңбек еткен жан өз ісінің майталманы атанады. Ал кәсібін толық меңгерген адам қашанда сұранысқа ие болады.

Әрбір адам жауапсыз қадамның арты бүкіл елге қасірет әкелуі мүмкін екенін терең түсінуге тиіс.

Жас ұрпақтың, әсіресе, қазіргі құбыламалы заманда сыни тұрғыдан ойлай білуі маңызды.

Балаларымыздың танымы кең болуына жағдай жасауымыз қажет.

Мектепте оқушылардың тұлға ретінде қалыптасуына ықпал ететін дәрістер оқытылуға тиіс. Жастар ақпаратты қорыта білуді, уақытын дұрыс пайдалануды, қаржы сауаттылығын мектеп қабырғасынан біле бастауы қажет.

Өскемен ұрпақты түрлі ойындарға құмар болудан сақтандыру керек.

Ұлт саулығына зиянын тигізетін тағы бір кесел – вейп және түрлі электронды темекілер. Осы қауіпті үрдіспен күресу үшін жүйелі және шұғыл шаралар қабылдау қажет.

Жастардың құқықтық сауатын арттыру аса маңызды. Сонда әркім өзінің құқығын қорғай біледі және өзгенің құқығын таптамайды. Заң мен тәртіп үстемдік құрған мемлекеттің тұғыры қашанда мықты болады...

Түркістан қаласы, 17 маусым 2023 ж.

Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім — адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне опат әкеледі.

Әл-Фараби

Балаға берілетін бірінші тәрбие ата-анасын, туған-туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады.

Ыбырай Алтынсарин

Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,
Сонда толық боласың елден ерек

Абай Құнанбаев

Ұлтына, жұртына қызмет қылу –
білімнен емес, мінезден.

Әлихан Бөкейханов

Адамның талабын, амалын түзу
бағытқа, ретке салып, адам баласының
арасындағы қатынасын жөндеу –
тәрбие ісі. Тәрбие шындықты, ізгілікті,
көркемдікті өмір жүзінде іске асыруға
адамды жетелейді. Тәрбие білімнің
табан тірейтін негізі.

Жүсіпбек Аймауытов

Тәрбие – ұлт тәрбиесі болуы тиіс.
Ұлттың баласы өз ұлтының арасында,
өз ұлты үшін қызмет қылатын
болғандықтан, тәрбиеші баланы сол
ұлт тәрбиесімен тәрбиеленуі керек.

Мағжан Жұмабаев

Kіpіcne

Қазіргі әлемге жылдам өзгерістер, жаһандық тұрақсыздық, әртүрлі сын қатерлер тән. Бұл ақпарат кеңістігінде еркін таралып, әлеуметтік желілер арқылы балалардың санасын жаулауда. Интернет кеңістігі баланың тәрбиесі мен мінез-құлқына, әдебіне әсер етіп, түрлі субмәдениеттердің белгілі бір басымдыққа ие болуына әкеп соқты. Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы жариялаған мәліметтерге назар аударсақ, кәметке толмағандар арасында ұрлықтың, зорлау және зорлауға оқталу фактілерінің артып келе жатқандығын байқауға болады.

Аталған проблемалардың туындауына ықпал ететін көптеген себептер мен салдарлар бар. Мысалы, Интернеттің ашықтығы, кез келген ақпараттың жылдам таралуы, бала қарайтын видео контенттердің фильтрлерден өткізілмеуі, ата-аналардың жұмыс пен отбасылық өмір арасындағы үйлесімділік пен тепе-теңдікті сақтамауы бала тәрбиесіндегі жүгенсіздіктің орын алуына ықпал етті. Осындай сын-қатерлерді түбірімен жою мүмкін емес, дегенмен оған тосқауыл болу қажет. Сол себепті ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, ұлттық мүддені жоғары қоятын, өзінің туған жерін, Отанын қадірлейтін және оның әрі қарай дамуына серпін беретін, терең білімді, озық ойлы, адал және ұлттық болмысы айқын тұлға тәрбиелеу мәселесі өзекті.

Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Адам жанын игілікпен, ізгілікпен қуаттандырып, адами құнды қасиеттермен қанаттандырады. Ал, қазіргі уақыт – өзгермелі әлемдегі жасампаз ұрпақтың дәуірі. Ұлттық құндылықтармен сусындап өскен ұрпақ ұлағатты болмақ. Ұлағатты ұрпақ ұлттың сапасын құрайды. Ал ар-ұят, намыс, адалдық, отаншылдық, жауапкершілік, әдептілік пен инабаттылық, мейірімділік пен бауырмалдық, отбасына сүйіспеншілдік, үлкенге құрмет, кішіге ізетті болу қасиеттері берік қалыптасқан жасампаз азаматты тәрбиелеу маңызды. Еліміздің өркендеп дамуы үшін халқын сүйетін, мемлекет мүддесін жоғары ұстайтын, білімді де адал ұрпақ тәрбиелеу аса өзекті мәселелердің бірі ретінде үнемі назарда ұстауды қажет етеді.

Аталған мәселелерді шешуде тәрбие мазмұнын айқындау **«Біртұтас тәрбие бағдарламасы»** (бұдан әрі – Бағдарлама) әзірлеудің өзектілігіне негіз болды. Бағдарламада ұлттық құндылықтарды негізге ала отырып, ел бірегейлігін нығайтуға, әділетті қоғам құруға қабілетті білімді, адал ұрпақты тәрбиелеуді көздейді.

ТӘРБИЕДЕГІ СЫН- ТЕГЕУРІНДЕР

18%

жүйелі спортпен
шұғылданбайды

72,2%

әлеуметтік желілерде уақыт
өткізеді

40,3%

кітап оқымайды

3%

энергетикалық сусындар
ішеді

9,8%

13 жастағы балалар вейп
тұтынады

19,6%

15 жастағы балалар вейп
тұтынады

7%

алкогольдік ішімдік ішіп
көрген

2022 жылмен салыстырғандағы
2023 жыл (7 ай) ішіндегі
көрсеткіштер:

кәмелетке толмағандар
арасындағы құқық бұзушылық
10,7% өсті;

кәмелетке толмағандарға
қатысты құқық бұзушылық
16,5% өсті;

балалар мен жасөспірімдер
арасындағы суицид 53,2% өсті;

балалар мен жасөспірімдер
арасындағы суицид жасау
әрекеті 12,7% өсті.

ТӘРБИЕ ПАРАДИГМАСЫ

МАҚСАТ | МІНДЕТТЕР | КҮТІЛЕТІН НӘТИЖЕЛЕР

Тәрбиенің мақсаты мен міндеттері

Тәрбие мақсаты:

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген ұрпақ тәрбиелеу.

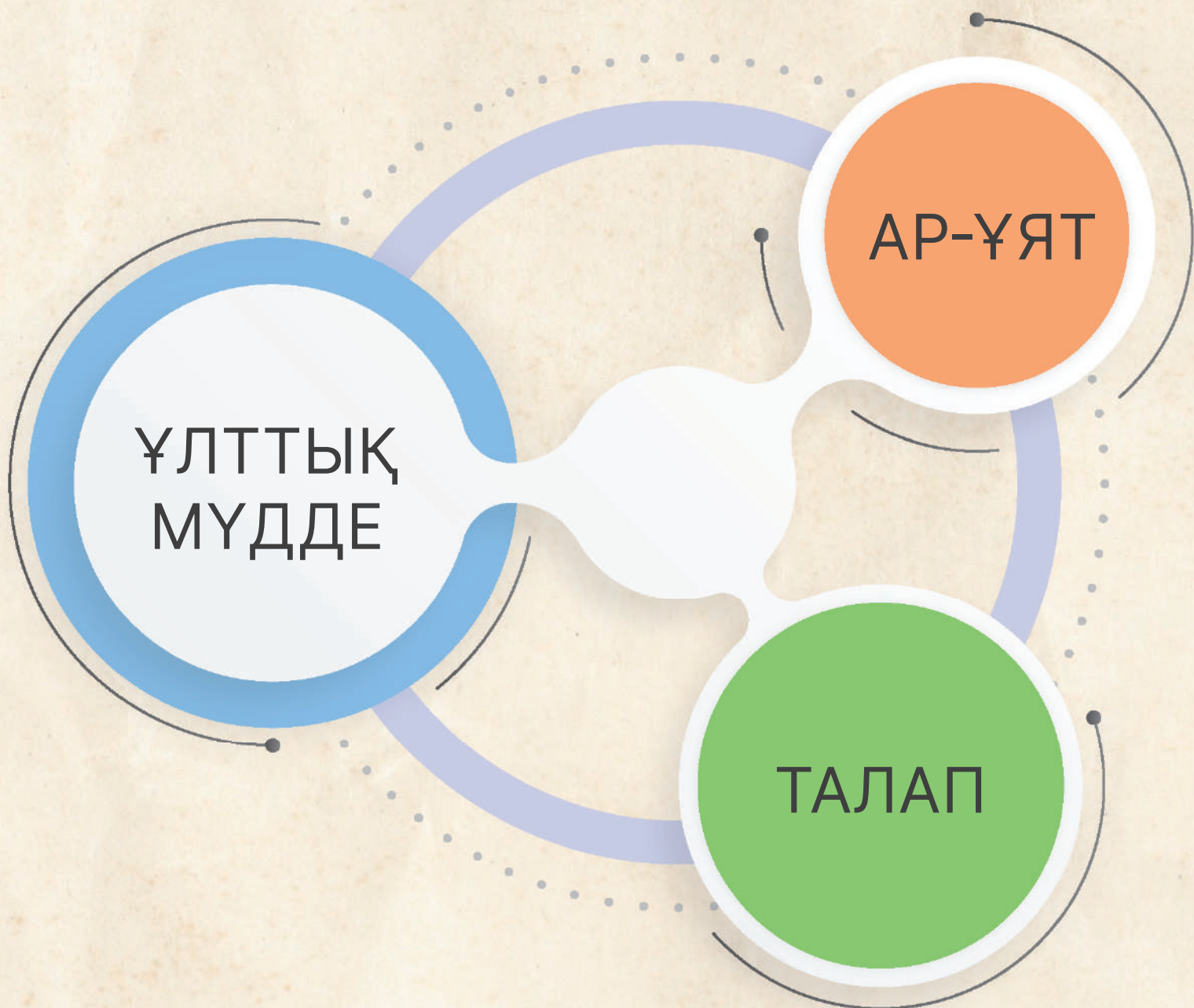
Міндеттері:

1. Ата-ананың өсиетін тыңдауға, отбасы татулығы мен берекесін қадірлеуге, перзенттік парызын өтеуге тәрбиелеу.
2. Ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, татулық, келісім, ынтымақ және ел бірлігін сақтауға, отаншылдық пен мемлекетшілдікке тәрбиелеу.
3. Жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар-ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыру.
4. Денсаулықты қадірлеуге, салауатты өмір салтын ұстануға, ойдың тазалығын және эмоционалды тұрақтылыққа баулу.
5. Табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу және еңбекқорлыққа баулу.

Күтілетін нәтиже

1. Ата-анасын сыйлайды, перзенттік парызын түсінеді, «қарашаңырақ», «жеті ата», «тектілік» ұғымдарының маңызын бағалайды, отбасы татулығы мен берекесін қадірлейді.
2. Отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет етуді, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санайды және ұлттық мәдениетті құрметтейді, салт-дәстүрлерді біледі, оны сақтайды.
3. Әр ісіне, қадамына жауапкершілікпен қарайды, әдепті және мейірімді, сөзіне берік, ісіне адал, кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді, ар-ұятты жоғары бағалайды.
4. Жан мен тән тазалығын сақтайды, дұрыс тамақтану мәдениетін түсінеді, эмоционалды жай-күйін басқарады.
5. Тұратын үйін, ауласын, қаласын таза ұстайды, қоғамдық орынға және қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарайды, табиғатқа жанашыр және туған жердің қайталанбас ерекшелігін және оның бірегей болмысын таниды және адал еңбекті жоғары бағалайды.

ТӘРБИЕ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ

ҰЛТТЫҚ МҮДДЕ

(мемлекетшілдік)

- ✓ Отаншыл, мемлекетшіл және намысшыл
- ✓ Мемлекеттік рәміздерді қадірлейді
- ✓ Елінің тарихын құрметтейді
- ✓ Ұлттық мирасты, мәдениетті дәріптейді
- ✓ Құқықтық және экологиялық мәдениеті жоғары бағалайды

АР-ҰЯТ

- ✓ Ар-ұят, адалдықты жоғары бағалайды
- ✓ Сөзіне берік, ісіне жауапкершілік танытады
- ✓ Ата-анасына сүйіспеншілікпен қарайды

- ✓ Достарын, сыныптастарын сыйлайды
- ✓ Кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді

ТАЛАП

Жан мен тән тазалығын сақтайды

Ақпараттық, медиа және қаржылық сауаттылық

Дұрыс тамақтану мәдениетін түсінеді

Ізденімпаз, жасампаз тұлға

Қоршаған орта тазалығын сақтайды

A photograph of a woman with dark hair tied in a ponytail, wearing a white long-sleeved shirt with smocked details at the cuffs and neckline. She is holding a baby in a blue and white striped onesie. They are both looking at each other and smiling. The background is a bright window with sheer white curtains.

ТӘРБИЕНІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ

Туғаннан 6 жасқа дейінгі бала тәрбиесі

Бала табиғатының сүйетіні: жүру, жүгіру, ойнау. Баланың ойыны да – ойын, жұмысы да – ойын, бәрін ойын үстінде, ойын үшін істейді.

Нәзипа Құлжанова

Туғаннан 6 жасқа дейінгі баланың ерекшелігі

Ата-ананың сүйіспеншілігіне ерекше құштар, айнала-сындағыларды ұстап көру арқылы тануға бейім. Дербес, тәуелсіз әрекет етуге ұмтылады, байқап көруге қызығушылық танытады. Көргенін қайталайды. Баланың дамуына ата-ананың тікелей ықпал ететін кезеңі.

Жетекші әрекет – ойын

Ойын арқылы үйрету, тәрбиелеу.

Ұсынымдар:

- Бесік-жырлары, арнау-тілек өлеңдер, өтірік өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар мен мақал-мәтелдер, жұмбақтар, балалар айтысы және басқа да балалардың тілдік қарым-қатынас жасауына қолайлы халық ауыз әдебиетінің үлгілері мектеп жасына дейінгі бала тәрбиесінің құралы ретінде жүйелі қолдану;
- Балабақшада түскі (ұйқы) демалыс алдында оның жақсы ұйықтап, тынығуы үшін 0-3 жас аралығындағы бөбектерге бесік жырын (басқа да балаларға арналған жағымды әуенді әндер) тыңдату, ал 3 жастан асқан балаларға мейірімділік пен жақсылықты дәріптейтін ертегілер айту дәстүрін енгізу;

- Балалармен ертегі сағаттары, «Әжемнің ертегісі», «Бал бала» тіл ширату жобалары мен іс-шараларын жүзеге асыру;
- Балалардың жас ерекшелігіне, қызығушылығы мен қажеттілігін ескере отырып ұлттық қимыл-қозғалыс ойындарын, спорттық қимыл-қозғалыс ойындарын жүйелі қолдану ұсынылады.

6-10 жастағы бала тәрбиесі

6-10 жастағы балалар жаңаны үйренуге ашық, білуге құмар, білім алуға ерекше ынталы. Берілген тапсырманы дұрыс орындауға тырысады, кез келген әрекетті шын ниетімен орындауға ұмтылады, жан-жануарларға, табиғатқа қамқорлық танытуға белсенді, өзінен кіші балаларға мейірімділік көрсетуге бейім.

Жетекші әрекеті – оқу.

Ұсынымдар:

- Тәрбиелік іс-шаралардың мазмұны, форматы, көркемдік стилі, ұсынылу тәртібі қазіргі балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне, қызығушылықтарына, қабылдауына сәйкес болуы;
 - Қысқа және ұзақ мерзімде іске асырылатын тақырыптық жобаларды жоспарлау арқылы тәрбие жұмысының жүйелілігін, бірізділігін, тұтастығын қамтамасыз ету;
 - Халық ауыз әдебиеті үлгілері, көркем шығармалар тәрбиелік шаралар мен жобалардың мазмұнын қамтамасыз ететін дереккөзі ретінде қолдану;
 - Қазақ халқының мақал-мәтелдері, тыйым сөздері бастауыш сынып білім алушыларының мінез-құлық әдебі мен өзін-өзі ұстау мәдениетін қалыптастырудың құралдарының бірі ретінде қолдану;
-

- Ұлттық ойындар («Асық party» өткізу, Хан талапай, Арқан тартыс, Алтыбақан, Айгөлек, Белдесу, Саққұлақ, Тымпи, Тоғызқұмалақ т.б.) физикалық, зияткерлік тұрғыдан дамуына ықпал ететін құралдардың бірі ретінде қолдану арқылы оның қолданыс аясын кеңейту;
- Әлеуметтік тәжірибелер арқылы адамдарға, жан-жануарларға көмек және табиғатты қорғау аясында жасалған қайырымдылық іс-шараларына тарту, оларды әлеуметтік желілерде насихаттау ұсынылады.

Жасөспірім тәрбиесі (11-15 жас)

Жасөспірімдік кезең бала дамуындағы ерекше кезең. Бұл кезеңде бала өзін ересек, өз бетінше шешім қабылдай алатын дербес тұлға ретінде көрсетуге ерекше ұмтылады. Олар еліктегіш, құрдастарының, достарының пікірлері маңызды деп санайды, тәуекелге барып, батыл қадамдар жасайды, мінез-құлқы жылдам өзгермелі.

Жетекші әрекеті – қарым-қатынас.

Ұсынымдар:

- Тәрбие шаралары мен жобаларының мазмұнын, форматын, көркемдік стилін, ұсынылу тәртібін анықтауда жасөспірімдік кезеңдегі балалардың психологиялық ерекшелігін, қызығушылығын назарға алып, цифрлық технологиялардың жетістіктерін ескеру;
 - Жас ерекшеліктеріне сай келетін классикалық көркем шығармалар мен көркем әдебиеттерді ұсыну; оқылған шығарма кейіпкерлерінің бойындағы адами қасиеттері мен жаман әдеттерін талқылауға бағытталған кейстік жағдаяттарды шешуді ұсыну;
 - Еліміздегі тарихи орындарға, ескерткіштерге экскурсия жасау, ел мен жер тарихы туралы деректермен танысу, театрға, музейлерге, мұрағаттарға, ұлттық парктер мен қорықтарға бару, виртуалды саяхаттар жасау немесе/және цифрлық технологиялардың жетістіктерін қолданып таныстыру;
 - Табиғатты қорғау, адамның әрекеттерінен туындайтын апаттардың алдын алу бойынша жобалар әзірлеу;
 - Жобаларды жүзеге асыруға отбасын әлеуметтік әріптестікке тарту;
 - «Гаджетсіз демалыс» күндерін ұйымдастыру, кітап оқу, спортпен шұғылдану, табиғат аясында серуендеу т.б. шаралар ұйымдастыру ұсынылады.
-

Жастар тәрбиесі

(15-18 жас)

Жастық кезең адам өміріндегі маңызды кезеңдердің бірі. Жедел шешімдер қабылдап, тәуекелдерге барудан қорықпайды, албырт болады. Болашағы туралы ойланып, тәуелсіз шешім қабылдауға бейім.

Ұсынымдар:

- Жастар тәрбиесі ел мен жер тұтастығын, ел тәуелсіздігін қадірлеуге, ар-ұят, намысты жоғары ұстауға, адал еңбекпен қызмет етуге, қоғам игілігі үшін азаматтық белсенділік танытуға, жауапкершілікті саналы түсінуге, салауаттық, зияткерлік құндылықтарына негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс;
- Отбасы құндылықтарын дәріптеуге, отбасын құруға жауапкершілікті түсіндіруге бағытталған іс-шараларға тарту;
- Адал еңбекті жоғары бағалауға, еңбек адамын құрметтеуге бағытталған іс-шараларға тарту, кәсіптік бағдарын дұрыс анықтауға қолдау көрсету ұсынылады.
- Ел болашағы үшін маңызды буын екендіктерін сезінуіне, отбасы алдындағы парызын, Отан алдындағы борышын өтуге белсенділігін арттыруға бағытталған әлеуметтік тәжірибелер мен жобаларға жастарды тарту;
- Ұлттың тарихи сана-сезімін жаңғыртудың маңыздылығы, тарихи төл шежіресін дәріптеуге айырықша мән бере отырып, халқымыздың ата-бабадан мирас болып

қалған мұрасын дәріптеу, ұлттың кодын сақтауда жастардың бойындағы рухты ояту, отаншылдық пен мемлекетшілдік сезімдерін арттыру бағытталған шаралар ұйымдастыру;

ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ТЕТІКТЕРІ

Білім мазмұны

Нарратив /
идеологема

Әлеуметтік
практикалар /
жобалар

«Soft power» әлеуеті
(спорт, мәдениет,
өнер)

Мемлекеттік
органдармен
бірлескен шаралар

Қосымша білім беру:
үйірме, секция,
курстар

Элективтер

Интеллектуалды,
мәдени-
шығармашылық,
спорттық шаралар

Ата-аналармен
бірлескен шаралар

СЫНЫП САҒАТТАРЫ МЕН ӘЛЕУМЕТТІК ТӘЖІРИБЕЛЕР, ЖОБАЛАР

Сынып сағаттары

- «Ар-ұят және жауапкершілік»
- «Біздің қоғамдағы әділеттілік»
- «Іс-әрекеттегі мейірімділік»
- «Мейірімділік құндылығы»
- «Күнделікті өмірдегі адалдық»
- «Этикалық құндылықтарды дамыту»
- «Отаншылдық және оның мәні»
- «Біздің қоғамдағы азаматтық жауапкершілігіміз»
- «Еңбекқорлық және оның табысқа әсері»
- «Ұлттық мұраны, қазақ тілін ұлықтау»
- «Қоғамдық игілікке қызмет ету»
- «Денсаулық және дұрыс тамақтану мәдениеті»
- «Салауатты өмір салтындағы дене белсенділігінің рөлі»
- «Зиянды әдеттер және олардың денсаулыққа әсері»
- «Құқықтық мәдениет және оның маңызы»
- «Қазіргі әлемдегі цифрлық сауаттылық»

Әлеуметтік тәжірибелер, жобалар

- «Еңбегі адал жас өрен»
- «Жеткіншектің жеті жарғысы»
- «Балалар кітапханасы»
- «Ұлттық мектеп лигасы»
- «Қайырымдылық»
- «Қарияға қол ұшын соз»
- «Таза аула»
- «Жасыл мектеп»
- «Эковолонтерлер»
- «Экологиялық мониторинг»
- «Экологиялық туризм»
- «Үнемді тұтыну»
- «Қалдық заттарға екінші өмір сыйла»
- «Мектептегі энергияны үнемдеу»
- «Судың да сұрауы бар»
- «Қолөнер шеберханасы»
- «Мектеп қабырғасындағы бизнес»
- «Аспаздық жоба»
- «Бейбіт күннің қаһармандары»
- «Өнер мен құндылықтар»
- «Тарихқа құрмет»
- «Менің отбасымның өмірлік жолы»
- «Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру»
- «Күнделікті пайдалы тағам»
- «Зиянды әдеттер аулақ бол»
- «Спорт және мен»
- «Қауіпсіздік және алғашқы көмек»
- «Психологиялық әл-ауқат және стресске төзімділік»
- «Ұйқы және оның денсаулыққа әсері»
- «Экранға тәуелділік: заманауи жаман әдет»
- «Цифрлық гигиена»

Жобамен жұмыс істеу барысында жобаға жетекші педагог білім алушыларға жұмыстың барлық кезеңдерінде тәлімгер әрі кеңесші ретінде қолдау көрсетіп, олардың шығармашылық ізденістеріне сенім білдіріп, өз жұмысының нәтижесі үшін өз бетінше шешім қабылдауына мүмкіндік беруі маңызды.

Ұсынылған тақырыптарды білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес таңдау қажет.

ТӘРБИЕ ТҰҒЫРЫ

Ұлттық мүдде

Тәуелсіздік, егемендік, мемлекеттік аумақ, қазақ тілі, экономикалық өрлеу, халықтың әл-ауқаты, ұлттық қауіпсіздік, отаншыл ұрпақ.

Ұлттық мирас

Табиғи мұра, мәдени мұра, ұлт тарихы, тарихи жады, этноәлеуметтік қатынастар, ұлттық шаруашылық, рухани өмір.

Ұлттық мәдениет

Халық ауыз әдебиеті, қиссалар, дастандар, батырлар жыры, ертегілер, аңыздар, ән-күй, жыр-толғаулар, би, ұлттық ойындар, ұлттық тағамдар, ұлттық қолөнер, айтыс өнері және салт-дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, ырымдар мен тиым сөздер.

Қазақстан елін қорғаған батырлар, билер, шешендер, даналар, көсемдер, абыздар, ағартушылар мен ұлт зиялыларының мекені

ТӘР
ТҰҒ

Тарихи жерлер

Сығанақ, Отырар, Сарайшық, Ақмешіт, Есік қорғаны, Ұлы жібек жолы қалалары, Сарыарқа даласы, Байқоңыр, Алаша хан кесенесі, Жошы хан кесенесі, Арыстанбаб кесенесі, Қожа Ахмет Яссауи кесенесі, Айша бибі кесенесі, Қорқыт ата, Бекет ата, Мәшһүр Жүсіп, Абай, Шәкәрім, Мұхтар, Мағжан, Сәкен мұрағаттары, т.б.

Табиғи мұра

Баянауыл, Іле алатауы, Алтынемел, Бурабай, Қарқаралы, Қатонқарағай, Шарын шатқалы, Сайрам-Өгем, Көлсай, Жоңғар Алатауы, Тарбағатай, Ұлытау, Ақсу-Жабағылы, Наурызым, Барсакелмес, Қорғалжын, Марқакөл, Үстірт, Батыс Алтай, Марқакөл, Алакөл, Қаратау.

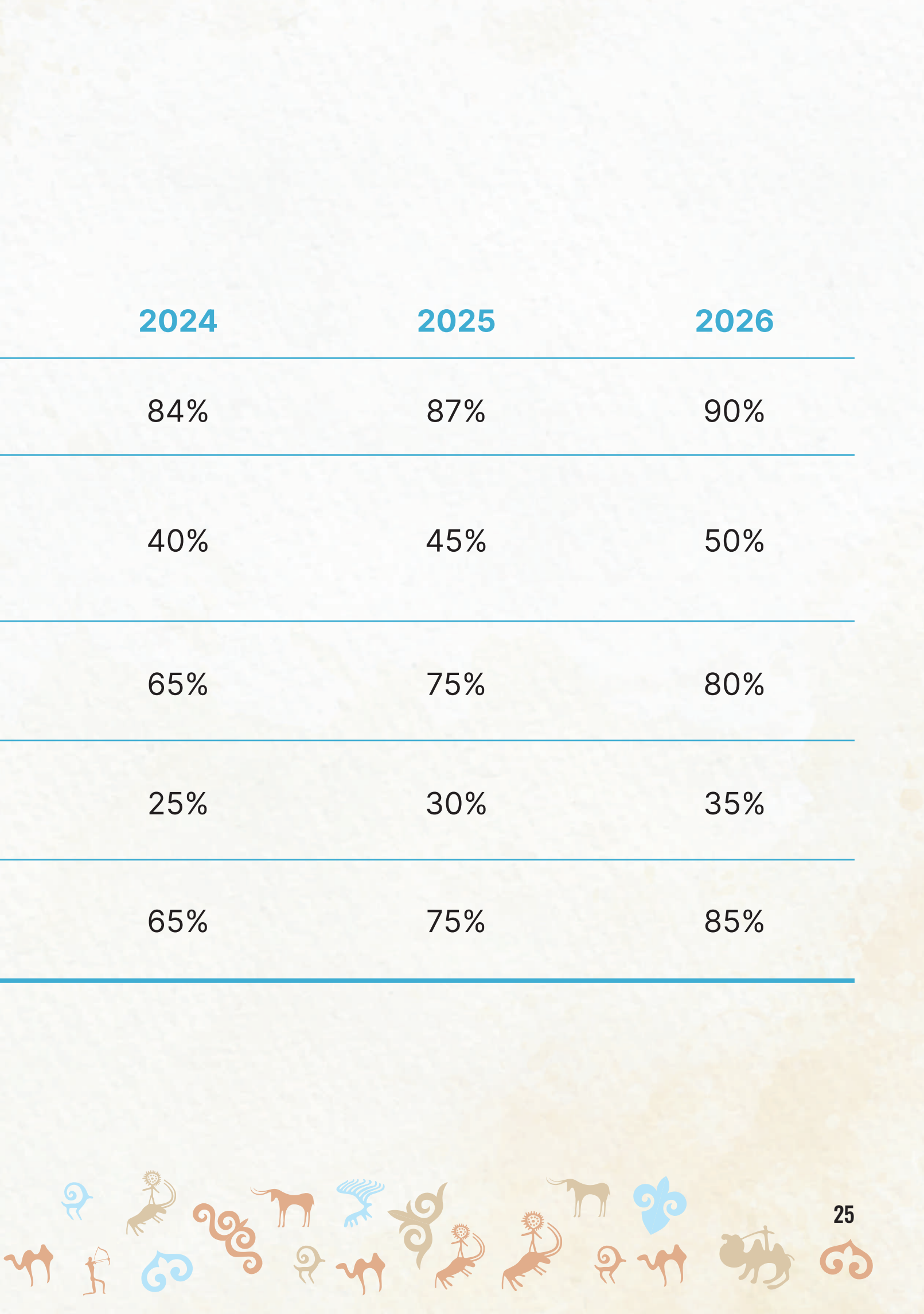
Көшпенділер өркениетінің мұрасы

Ботай мекені, Таңбалы, «Алтын адам», Домбыра, Киіз үй, Қобыз, Бесік, Этно ауыл мен орталықтар.

Қазақстан қызғалдақ пен алманың отаны

Нысаналы индикаторлар

Көрсеткіштер	2023
Спортпен шұғылданатындардың үлесі	82%
Азаматтық және патриоттық деңгейін арттыру мақсатында ұйымдастырылған қоғамдық қызметке, оның ішінде білім алушылардың өзін-өзі басқаруы және дебаттық қозғалыс арқылы тартылған білім алушылардың үлесі	35%
Білім алушылардың кітап оқу үлесі	59,7%
Әлеуметтік жобаларға қатысу көрсеткіші	20%
«Жеке қауіпсіздік», «Буллингке қарсы тұру мәдениеті» шараларына тарту	50%

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ПРОГРАММА ЦЕЛОСТНОГО ВОСПИТАНИЯ

Астана, 2023

Отрывок из выступления Главы государства Касым-Жомарт Токаева на второй сессии Национального Курултая «Әділетті Қазақстан – Адал азамат»

... Нам необходимо укрепить свою национальную идентичность. Каждая нация в мире по-своему уникальна. Мы должны это правильно понимать. Уникальность нашей нации должна заключаться в успешности. Чтобы быть успешными, нам нужно совершать конкретные дела, а не следовать громким лозунгам, живя в плену иллюзий. Это должно быть ясно и понятно всем гражданам.

Новое качество нации сформируется только через развитие образования, науки и культуры. Данные направления можно назвать незыблемой триадой духовного развития нашего общества.

Мы должны уделить особое внимание воспитанию подрастающего поколения, ориентировать его на достижение благих целей. В эпоху интернета это непростое дело.

Нужно сказать открыто: сейчас дети и подростки, по сути, воспитываются социальными сетями.

Если мы не будем направлять детей, показывать им правильный путь – это может стать крайне опасной тенденцией.

Мы должны всячески оберегать нашу молодежь от негативного влияния глобализации.

Важно усилить меры, направленные на улучшение

воспитательной работы. Не секрет, что в этой сфере накопилось очень много проблем. Воспитательная работа в школах хромает. В последнее время в учебных заведениях участились факты буллинга, насилия, агрессии. Подобные случаи даже снимаются на камеру и выкладываются в социальные сети. Это превращается в определенную моду. Жестокость детей порой переходит все границы.

Наше успешное развитие напрямую зависит от такого важного социального института, как семья. Если в казахстанских семьях будет царить счастье и благополучие, то и будущее нашей страны будет светлым.

... Необходимо, чтобы и школа выступала не только очагом знаний и просвещения, но и выполняла воспитательные функции. Задача учителя наряду со знаниями прививать ученику гуманистические идеалы.

В этой связи мы как общество должны уделить этому вопросу особое внимание, активно включившись в воспитательную работу в детских садах и школах.

Нужно культивировать в детях общечеловеческие и национальные ценности. Выпускники наших школ в первую очередь должны воплощать в себе качества ответственного гражданина.

В каждом ребенке необходимо укоренять чувство патриотизма. Любовь к Родине – это не громкие лозунги и бравурные марши на больших собраниях. Патриотизм – это чувство, идущее глубоко из сердца. Патриотизм – это когда человек постоянно следит за чистотой и порядком в своем доме, дворе и городе, бережно относится к общественным пространствам, не мусорит и не плюется, где не попадая.

Человек, искренне любящий свою Родину, всячески оберегает природу своей страны. Он с трепетом относится к каждому цветку, каждому дереву, на деле показывая истинный патриотизм.

Город Туркестан, 17 июня 2023 г.

Человеку в первую очередь надо дать воспитание, знание без воспитания – злейший враг человечества, оно принесет бедствие всей его жизни в будущем...

Аль-Фараби

Воспитание ребенка начинается с формирования чувства уважения к родителям, родственникам и друзьям.

Ыбырай Алтынсарин

Разум, мужество, сердце – едины, Тогда вы будете совершенны и с пользой служить стране.

Абай Кунанбаев

Служение нации и народу не в знаниях, а в силе духа.

Алихан Букейханов

Вопрос воспитания состоит в том, чтобы направлять потребности и действия человека в правильном направлении и порядке, а также восстанавливать отношения между людьми. Воспитание ведет человека к осознанию истины, добродетели, искусства в жизни. Воспитание – это основа знаний.

Жусипбек Аймауытов

Воспитание должно быть образованием нации. Поскольку дитя нации служит среди своего народа, для своего народа, потому воспитатель должен воспитывать ребенка на ценностях этого народа.

Магжан Жумабаев

30	Введение
32	Основы воспитания
34	Парадигма воспитания.
Цель, задачи и ожидаемые
результаты воспитания
36	Ценности воспитания
40	Непрерывность воспитания
45	Пути реализации
воспитания (механизмы)
46	Классные часы и
социальные проекты/опыты
48	Основы воспитания
50	Целевые индикаторы

Введение

Современный мир характеризуется стремительными изменениями, глобальной нестабильностью и различными угрозами. Эта информация свободно распространяется в пространстве и покоряет умы детей через социальные сети. Интернет-пространство повлияло на воспитание, поведение, манеры ребенка, привело к определенному приоритету различных субкультур. Если обратить внимание на данные, публикуемые Национальным бюро статистики Агентства стратегического планирования и реформ Республики Казахстан, то можно заметить, что факты краж, насилия и покушений на насилие среди несовершеннолетних увеличиваются.

Существует множество причин и последствий, которые способствуют возникновению этих проблем. Например, возможности и открытость Интернета, быстрое распространение любой информации, тот факт, что просматриваемый детьми видеоконтент не проходит через фильтры, неспособность родителей поддерживать гармонию и баланс между работой и семейной жизнью способствовали возникновению дефицита дисциплины в воспитании детей. Такие проблемы не могут быть устранены на корню, однако их необходимо предотвращать. Вот почему актуальна проблема воспитания глубоко образованного, дальновидного, честного человека с ярко выраженным национальным самосознанием.

Воспитание – это основа качественного образования, которое ведет поколение к высоким идеалам. Оно заряжает душу человека добром и наполняет ее ценными человеческими качествами. А настоящее время – эпоха творческого поколения в меняющемся мире. Поколение, выросшее на национальных ценностях, будет великим. Поколения формируют качество нации. И важно воспитать творческого гражданина, обладающего качествами достоинства, чести, верности, патриотизма, ответственности, порядочности, доброты и братства, любви к семье, уважения к старшим, почитания младших. Для благополучного развития нашей страны воспитание образованного и лояльного поколения, любящего свой народ, ценящего интересы государства, является одной из самых актуальных задач, которую необходимо постоянно иметь в виду.

Определение содержания воспитания и есть решение данных задач **«Программа целостного воспитания»** (далее – Программа) легла в основу разработки концептуальных основ воспитания в организациях образования. Концепция направлена на воспитание образованного, честного, благородного поколения, способного укрепить самобытность страны и создать справедливое общество, основанное на национальных ценностях.

ОСНОВЫ ВОСПИТАНИЯ

18%

системно не занимаются
спортом

72,2%

проводят время в социальных
сетях

40,3%

не читают книги

3%

употребляют
энергетические напитки

9,8%

употребляют вейп дети
13 лет

19,6%

употребляют вейп дети
15 лет

7%

попробовали спиртные
напитки

Показатели по сравнению с
2022 годом и 2023 годом
(7 месяцев):

преступность среди
несовершеннолетних выросла
на 10,7%;

преступность по отношению к
несовершеннолетним выросла
на 16,5%;

суицид среди детей и
подростков вырос на 53,2%;

суицидальное поведение среди
детей и подростков возросло на
12,7%.

ПАРАДИГМА ВОСПИТАНИЯ

ЦЕЛЬ | ЗАДАЧИ | ОЖИДАЕМЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ

Цель и задачи воспитания

Цель воспитания:

Вырастить поколение, впитавшее общечеловеческие и национальные ценности.

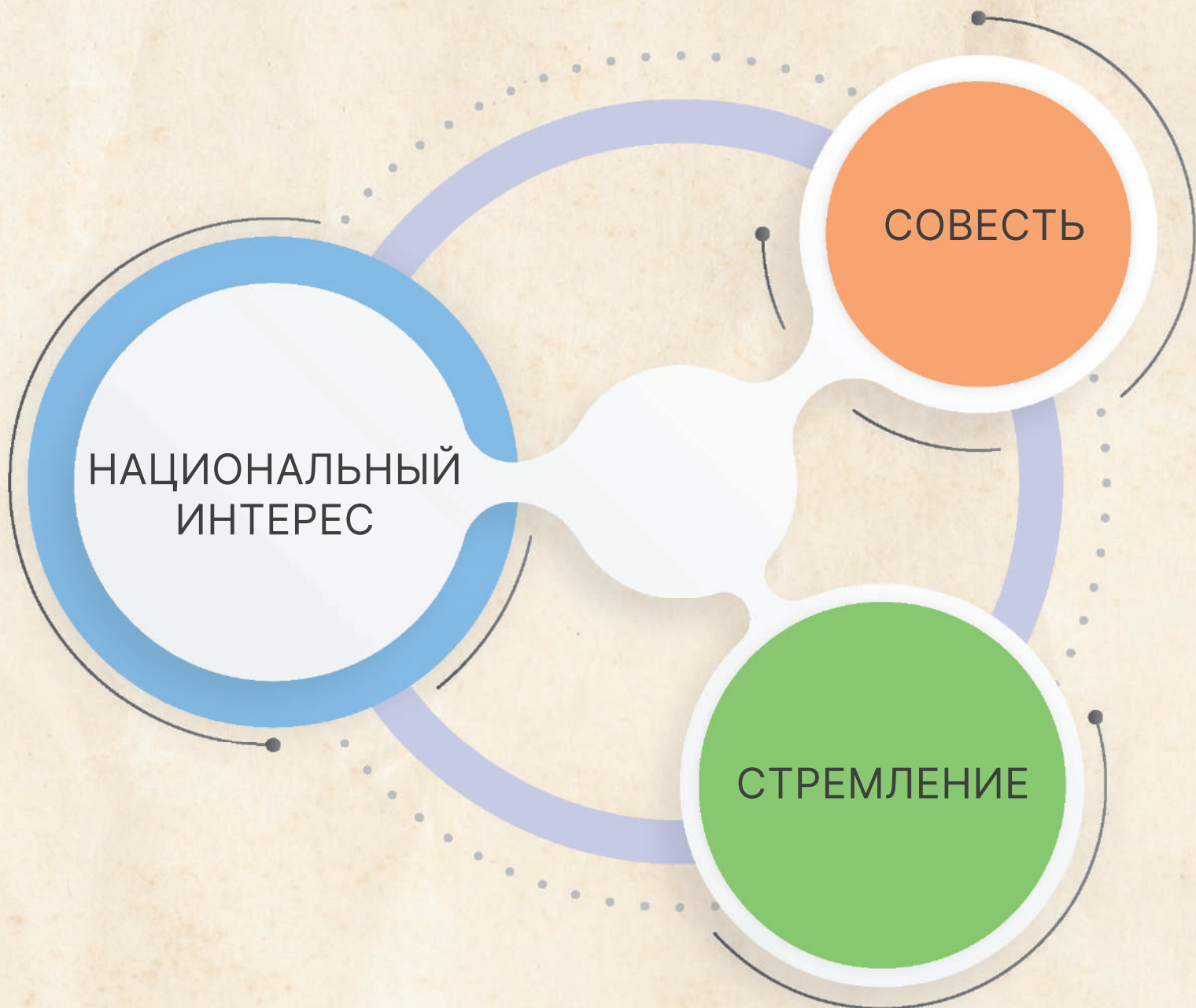
Задачи:

1. Формировать умения и прививать навыки уважения родителей, взрослых, прислушиваться к их наставлениям, ценить семейный лад, достойно исполнять свои обязанности перед семьей.
2. Прививать качества как доброта, честь, совесть, достоинство, ответственность, чувство заботы и справедливости, формировать трудолюбие и правовую культуру.
3. Беречь национальное достояние, уважать казахский язык, национальные символы, сохранять мир, согласие, сплоченность и национальное единство, воспитывать патриотизм и государственность.
4. Ценить здоровье, здоровый образ жизни, чистоту ума и эмоциональную устойчивость.
5. Воспитать бережное отношение к природе, национальному и культурному наследию, экономному и эффективному использованию природных ресурсов.

Ожидаемые результаты

1. Умеет уважать своих родителей и взрослых, принимает и понимает свою ответственность перед семьей, ценит значение понятий «шаңырақ», «жеті ата», «тектілік», дорожит семейным благополучием.
2. Берет на себя ответственность за свои поступки в семье и школе, верен своему слову, делу, поддерживает младших, почитает старших, бережет и дорожит честью и достоинством, высоко ценит честный труд.
3. Проявляет патриотизм, имеет активную гражданскую позицию, благородство, считает своим долгом верно служить своему народу, защищать независимость государства, целостность страны и земли, знает традиции и сохраняет их.
4. Поддерживает чистоту помыслов и тела, культуру здорового образа жизни, гармонию души.
5. Содержит в чистоте свой дом, двор, город, стремится поддерживать в чистоте общественные места и окружающую среду, с любовью относится к природе, признает и почитает неповторимые черты родного края, уважает национальную культуру.

ЦЕННОСТИ ВОСПИТАНИЯ

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИНТЕРЕС

(государственный)

- ✓ Патриот, чувство гордости за свою Родину
- ✓ Уважает государственную символику
- ✓ Ценит историю страны

- ✓ Гордится национальным наследием и культурой
- ✓ Имеет представление о правовой и экологической культурах

СОВЕСТЬ

Ценит честность, справедливость и порядочность

Трудолюбивый, сохраняет верность своему слову, ответственный за свои действия и поступки

Он любит и принимает заботу своих родителей

Он уважает своих друзей и одноклассников и умеет им сопереживать

Поддерживает младших и почитает старших

СТРЕМЛЕНИЕ

- ✓ Поддерживает гармонию души и чистоту тела
- ✓ Имеет достижения в информационной, медийной и финансовой грамотности
- ✓ Выявляет свои стремления к обучению, труду и саморазвитию
- ✓ Сформированы личностные качества как любознательность, целеустремленность и познавательная активность
- ✓ Сохраняет окружающую среду в чистоте

A photograph of a woman with dark hair tied in a ponytail, wearing a white blouse with ruffled details. She is smiling and looking up at a baby she is holding. The baby is wearing a blue and white striped shirt. The background is a bright, out-of-focus window with sheer curtains.

НЕПРЕРЫВНОСТЬ ВОСПИТАНИЯ

Воспитание детей от рождения до 6 лет

Что любит ребенок: ходить, бегать, играть. Главное для ребенка – это игра и он все делает ради игры и играя.

Назипа Кулжанова

Особенности ребенка от рождения до 6 лет

Это период, когда родители непосредственно влияют на развитие ребенка. Он особенно жаждет любви своих родителей и склонен узнавать окружающих людей, прикасаясь к ним. Стремится действовать самостоятельно, заинтересован в том, чтобы попробовать что-то новое. Он повторяет то, что видел.

Ведущим видом деятельности является игра.

Обучение и воспитание детей от 3-х до 6 лет более эффективно проходит через игровую деятельность.

Рекомендации:

- Систематическое использование в качестве средств воспитания детей дошкольного возраста колыбельных и детских песен, стихов, загадок и пословиц, детских поговорок и других примеров устной народной литературы, пригодных для детского языкового общения;
- Ввести традицию слушать колыбельные (и другие приятные мелодичные песенки для детей) малыш 0-3 лет, а детям старше 3 лет рассказывать сказки, воспевающие добро и

порядочность, чтобы они с хорошим настроением засыпали и отдыхали в обеденное время в детском саду;

- Проведение часов сказок с детьми, языковых проектов и мероприятий как «Бабушкина сказка», «Бал бала»;
- С учетом возраста, интересов и потребностей детей рекомендуется систематически использовать национальные, спортивные и подвижные игры, детские игры по профессиям.

Воспитание детей 6-10 лет

Дети в возрасте 6-10 лет открыты для изучения нового, любопытны и стремятся учиться. Стараются правильно выполнять поставленную задачу, любое действие стремится совершать с искренними намерениями, проявляет активность в заботе о животных и природе, склонен проявлять доброту к детям младше его.

Ведущим видом деятельности является обучение.

Рекомендации:

- Содержание, формат, художественный стиль, порядок представления воспитательных мероприятий должны соответствовать возрастным и психологическим особенностям, интересам и представлениям современных детей;
- Обеспечить системность, последовательность, целостность воспитательной работы путем планирования тематических проектов, реализуемых в краткосрочной и долгосрочной перспективе;
- Использование образцов устной народной литературы, художественных произведений в качестве источника контента для воспитательных мероприятий и проектов;
- Использование пословиц и табу казахского народа как одного из средств формирования культуры поведения и самоповедения обучающихся начальных классов;
- Расширить сферу применения национальных игр (проведение «Асық party» өткізу, Хан талапай, Арқан тартыс, Алтыбақан, Айгөлек, Белдесу, Саққұлақ, Тымпи, Тоғызқұмалақ и др.) как одного из средств, способствующих физическому и интеллектуальному развитию ребенка;
- Через социальный опыт рекомендуется привлекать людей, животных в благотворительные акции в рамках охраны природы, продвигать их в социальных сетях.

Воспитание подростков (11-15 лет)

Подростковый возраст – это особый этап в формировании личности ребенка. На этом этапе ребенок особенно стремится показать и проявить себя взрослым, самостоятельным человеком, способным принимать собственные решения. Они подражатели, считают важным мнение своих сверстников и друзей, идут на риск и идут на смелые шаги, их поведение быстро меняется.

Ведущая деятельность – это общение.

Рекомендации:

- Определение содержания, формата, художественного стиля, порядка изложения учебных мероприятий и проектов с учетом психологических особенностей и интересов детей подросткового периода и с учетом достижений цифровых технологий;
- Представление классических произведений искусства и художественной литературы, соответствующих возрастным особенностям; предлагать решения кейс-ситуаций, направленные на обсуждение человеческих качеств и вредных привычек героев прочитанного произведения;
- Совершать экскурсии по историческим местам и памятникам страны, знакомиться с данными об истории страны и края, посещать театры, музеи, архивы, национальные парки и заповедники, совершать виртуальные путешествия и/или знакомить с достижениями цифровых технологий;

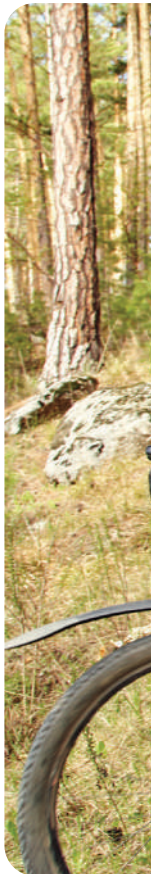
- Знакомство с жизненными путями и наследием героев, поэтов и народных деятелей, исторических и общественных деятелей;
- Анализ исторических и документальных фильмов;
- Поддерживать инициативы обучающихся по популяризации культурного и национального наследия;
- Разработка проектов по охране природы, предотвращению техногенных катастроф;
- Привлекать семью к социальному сотрудничеству для реализации проектов;
- Рекомендуется организовывать мероприятия как «каникулы без гаджетов», чтение, занятия спортом, прогулки на природе и т.д.

Воспитание молодежи (15-18 лет)

Молодой (старший подростковый) возраст – один из важнейших периодов в жизни человека. Имеет индивидуальное мнение и чувства максимализма, часто принимают быстрые решения. Склонен думать о будущем и принимать самостоятельные решения.

Рекомендации:

- В воспитании молодежи приоритет должен отдаваться почитанию целостности страны и земли, независимости страны, поддержанию высокого достоинства и чести, служению честным трудом, проявлению гражданской активности на благо общества, осознанному пониманию ответственности, воспитанности. на основе здоровья и интеллектуальных ценностей;
 - Вовлечение молодежи в социальные опыты и проекты, направленные на то, чтобы они почувствовали себя важным поколением для будущего страны, повышение их активности в выполнении своего долга перед семьей, долга перед Родиной;
 - Важность возрождения исторического сознания нации, придания особого значения прославлению исторической генеалогии, организации мероприятий, направленных на прославление наследия нашего народа, унаследованного
-

от предков, пробуждение духа молодежи в соблюдении кодекса нации, повышение чувства патриотизма и государственной мудрости;

- Вовлечение в деятельность, направленную на прославление семейных ценностей, разъяснение ответственности за создание семьи;
- Рекомендуется участие в мероприятиях, направленных на высокую оценку добросовестного труда, уважения к труду человека, поддержку в определении правильной профессиональной направленности.

ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ ВОСПИТАНИЯ (МЕХАНИЗМЫ)

Содержание
образования

Нарратив/
идеология

Социальные
практики/проекты

Потенциал «Soft
power» (спорт,
культура, искусство)

Совместные
мероприятия с
государственными
органами

Дополнительное
образование: клуб,
секция, курсы

Факультативы

Интеллектуальные,
культурно-
творческие,
спортивные
мероприятия

Совместные занятия
с родителями

КЛАССНЫЕ ЧАСЫ И СОЦИАЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ/ ОПЫТЫ

Классные часы

- «Совесть»
- «Стремление»
- «национальный интерес»
- «Справедливость в нашем обществе»
- «Доброта в действии»
- «Ценность доброты»
- «Честность в повседневной жизни»
- «Развитие этических ценностей»
- «Патриотизм и его значение»
- «Наша гражданская ответственность в обществе»
- «Трудолюбие и его влияние на успех»
- «Прославление национального наследия, казахский язык»
- «Служение общественному благу»
- «Культура здоровья и правильное питание»
- «Роль физической активности в здоровом образе жизни»
- «Вредные привычки и их влияние на здоровье»
- «Правовая культура и ее значение»
- «Цифровая грамотность в современном мире»

Социальные опыты, Проекты

- Еңбегі адал жас өрен»
- «Жеткіншектің жеті жарғысы»
- «Балалар кітапханасы»
- «Ұлттық мектеп лигасы»
- «Благотворительность»
- «Протяни руку пожилому»
- «Чистый двор»
- «Зеленая школа»
- «Эковолонтеры»
- «Экологический мониторинг»
- «Экологический туризм»
- «Экономное потребление»
- «Подари вторсырью вторую жизнь»
- «Энергосбережение в школе»
- «На воду тоже есть спрос»
- «Мастерская рукоделия»
- «Бизнес в школьных стенах»
- «Кулинарный проект»
- «Герои мирного дня»
- «Искусство и ценности»
- «Уважение к истории»
- «Жизненный путь моей семьи»
- «Тайм-менеджмент и самоорганизация»
- «Ежедневное здоровое питание»
- «Избегайте вредных привычек»
- «Спорт и я»
- «Безопасность и первая помощь»
- «Психологическое благополучие и стрессоустойчивость»
- «Сон и его влияние на здоровье»
- «Экранная зависимость: современная вредная привычка»
- «Цифровая гигиена»

В работе с проектом важно, чтобы педагог, ведущий проект, поддерживал обучающихся как наставник и консультант на всех этапах работы, доверял их творческим поискам, позволял принимать самостоятельные решения о результатах своей работы.

Выбирать предлагаемые темы необходимо с учетом возрастных особенностей обучающихся.

ОСНОВЫ ВОСПИТАНИЯ

Национальный интерес

Независимость, суверенитет, территория государства, казахский язык, экономический рост, благосостояние народа, национальная безопасность, патриотическое поколение.

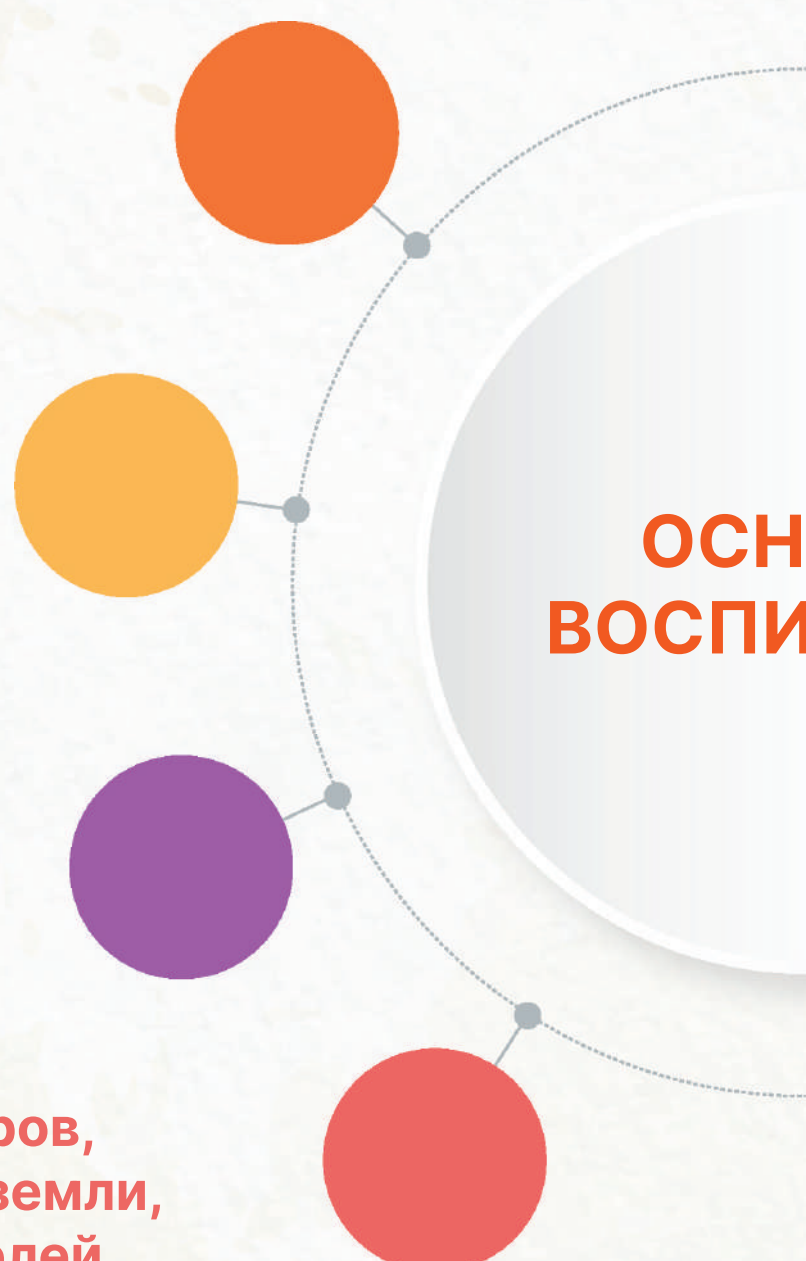
Национальное наследие

Природное наследие, культурное наследие, национальная история, историческая память, этносоциальные отношения, народное хозяйство, духовная жизнь.

Национальная культура

Народная литература, сказки, былины, песни про батыров, сказки, легенды, танцы, народные игры, национальные блюда, народные промыслы, народное искусство и традиции, обычаи, обряды и слова назидания в воспитании девочек и юношей.

Казахстан – страна батыров, защищавших казахские земли, биев, мудрецов, мыслителей, просветителей, лидеров, ораторов, национальных интеллегентов.

ОСН
ВОСПИ

Исторические места

Сыганак, Отырар, Сарайшик, Акмешит, крепость Есик, города Великого шелкового пути, степь Сарыарка, Байконур, мавзолей Алаша хана, мавзолей Джоши хана, мавзолей Арыстанбаб, мавзолей Ходжи Ахмета Яссауи, мавзолей Айша биби, Коркыт ата, Бекет ата, музеи Абая, Шакарима, Мухтара, Магжана, Сакена и др.

Природное наследие

Баянаул, Заилийский Алатау, Алтынемель, Бурабай, Каркаралы, Катонкарагай, Шарынский ущелье, Сайрам-Огем, Кольсай, Джунгарский Алатау, Тарбагатай, Улытау, Аксу-Жабагылы, Наурызым, Барсакельмес, Коргалжын, Маркаколь, Устирт, Западный Алтай, Маркаколь, Алаколь, Каратау.

Наследие кочевой цивилизации

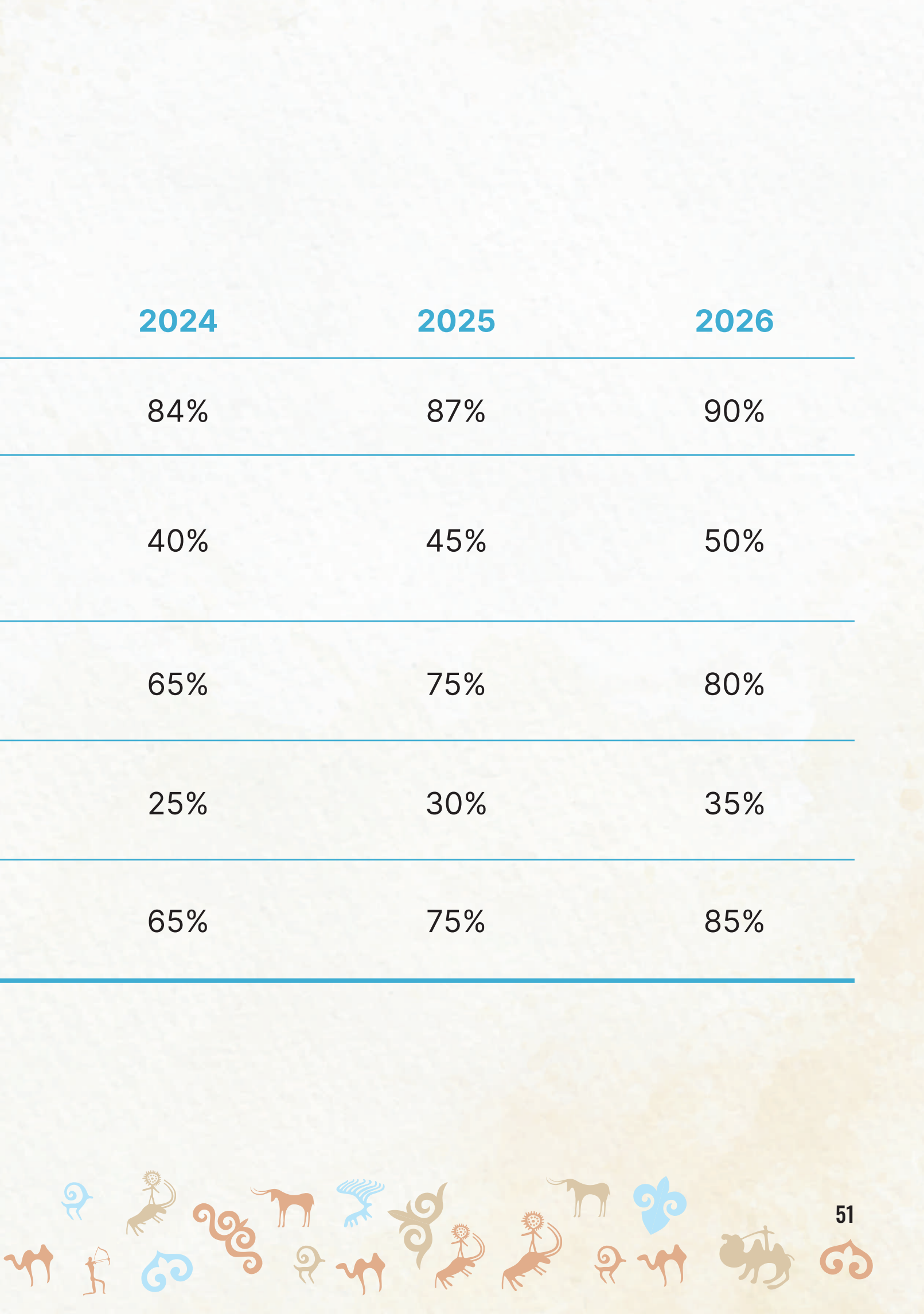
Ботайское городище, Тамбалы, «Золотой человек», Домбыра, Юрта, Кобыз, Бесик, Этноаулы и центры.

Казахстан – родина тюльпанов и яблок.

Целевые индикаторы

Показатели	2023
Доля детей, занимающихся спортом	82%
Доля обучающихся, вовлеченных в организованную общественную деятельность, в том числе через ученическое самоуправление и дебатное движение с целью повышения уровня гражданственности и патриотизма	35%
Доля обучающихся, читающих книг	59,7%
Доля участия в социальных проектах	20%
Участие в мероприятиях «Личная безопасность», «Антибуллингвая культура»	50%

2024	2025	2026
84%	87%	90%
40%	45%	50%
65%	75%	80%
25%	30%	35%
65%	75%	85%

